

Пряма й непряма мова. Заміна прямої мови непрямою

Вправа

«Аналізуємо пряму й непряму мову в медіа»

Опис. До уроку пропонується вправа, виконуючи яку, учні будуть аналізувати новини, де використовується пряма й непряма мова, та вчитися виявляти можливості маніпуляцій із використанням непрямої мови.

Учень має знати

- » поняття «пряма й непряма мова» як способи передавання чужого мовлення;
- » розділові знаки в реченнях із прямою й непрямою мовою, при діалозі, у реченнях, що містять цитати;
- » різні комунікативні стратегії відповідно до мети й ситуації діалогічного спілкування.

Учень має розуміти

- » роль комунікативних умінь для майбутньої професійної кар'єри;
- » важливість толерантності до поглядів і суджень співрозмовників;
- » виражальні можливості речень із прямою й непрямою мовою, діалогів.

Учень має вміти

- » визначати в тексті речення з прямою й непрямою мовою, цитатами, репліки діалогу;
- » складати речення з прямою та непрямою мовою;
- » створювати й розігрувати діалог на запропоновану або самостійно обрану тему;
- » порівнювати виражальні можливості різних способів передавання прямої мови;
- » проводити мовні експерименти, спостерігати, аналізувати будову речень, замінюючи пряму мову непрямою.

Вправа «Аналізуємо пряму й непряму мову в медіа»

Мета

- » сформувати розуміння маніпуляцій, які можуть бути при заміні прямої мови непрямою, уміти розпізнавати їх;

Уміння і навички з інфомедійної грамотності

- » відрізняти факти від суджень;
- » розвинути навички чутливості до маніпуляцій у медіа, зокрема до маніпулювання під час уживання прямої й непрямої мови;
- » розуміння, як працюють медіа (політика власників, поняття журналістських стандартів та редакційної політики).

Що необхідно підготувати до уроку

- » дошку або фліпчартний папір і маркер;
- » презентацію «Пряма й непряма мова в медіа»;
- » мультимедійний комп'ютер,
- » проектор та екран.

ПРОЧИТАЙТЕ запропонований медіатекст і знайдіть там усі помилки. Тут ідеться про матеріал під заголовком «Барак Обама розказав, яку музику слухає він та Мішель» (слайд). Учні визначають порушення правописних та лексико-граматичних норм (плейліст, розказав, в останній час тощо...)

СПИТАЙТЕ, чому важливо дотримуватися норм української мови в текстах новин?

РОЗКАЖІТЬ. Використання прямої й непрямої мови впливає на наше сприйняття подій, що описуються в медіа. І може підштовхувати нас сприймати ті чи інші події крізь призму розуміння їх іншими людьми та групами людей. Важливо вчитися розрізняти пряму й непряму мову в новинах. Це фото новини з порталу «Голос Америки», що публікує як американські, так і зарубіжні новини.

Пряма й непряма мова. Заміна прямої мови непрямою

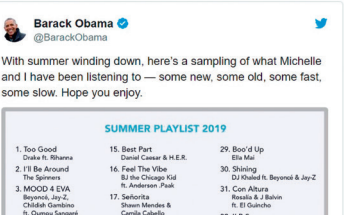
«Екс-президент США Барак Обама оприлюднив у Twitter список музичних композицій, які в останній час слухає із дружиною, екс-першою леді Мішель Обамою.

Видання відзначає, що плейліст можна прослухати на сервісі Spotify. Екс-президент США Барак Обама та його дружина Мішель Обама раніше уклали контакт із Spotify на створення аудіо подкастів. Вони також мають угоду із відеосервісом Netflix».

VOA Барак Обама розказав, яку музику слухає він та Мішель

Екс-президент США Барак Обама оприлюднив у Twitter список музичних композицій, які в останній час слухає із дружиною, екс-першою леді Мішель Обамою.

Видання The Hill відзначає, що плейліст можна прослухати на сервісі Spotify. Екс-президент США Барак Обама та його дружина Мішель Обама раніше уклали контакт із Spotify на створення подкастів. Вони також мають угоду із відео сервісом Netflix. Обама мають власну компанію Higher Ground.

SUMMER PLAYLIST 2019		
1. So Good Duke & Rhiana	15. Best Part Danielle Carter & H.E.R.	29. Booi'd Up Ella Mai
2. I'll Be Around The Chainsmokers	16. Feel The Vibe DJ Snake, Chris Brown & JAY-Z	30. Shining DJ Khaled ft. Beyoncé & Jay-Z
3. MOOD 4 EVA Beyoncé, Jay-Z, Cardi B, Quavo & Dr. Dre	17. Beautiful Shawn Mendes & Camila Cabello	31. Con Altura Rosalía, J. Balvin & El Guincho
		32. H.B.S.

ПРИМІТКА. Повний текст новини можна переглянути за посиланням: <https://ukrainian.voanews.com/a/obama-muzyka/5055523.html>.

VOA Барак Обама розказав, яку музику слухає він та Мішель

Екс-президент США Барак Обама оприлюднив у Twitter список музичних композицій, які в останній час слухає із дружиною, екс-першою леді Мішель Обамою.

Видання The Hill відзначає, що плейліст можна прослухати на сервісі Spotify. Екс-президент США Барак Обама та його дружина Мішель Обама раніше уклали контакт із Spotify на створення подкастів. Вони також мають угоду із відео сервісом Netflix. Обама мають власну компанію Higher Ground.

ЗАПИТАЙТЕ.

1. Про що ви думаєте, коли читаєте такий заголовок? (Відповіді можуть бути різними, наприклад: «Я знаю, хто такий Барак Обама, і мені цікаво відкрити цю новину й дізнатися, яку ж музику він слухає» або «Я не знаю, хто такі Барак Обама і Мішель, тому мені не цікаво, яку музику вони слухають, я думаю лише про те, ким є ці люди, якщо всім мають бути цікаві їхні музичні смаки».)
2. Що має знати той, хто читає цю новину? (Читач має знати, хто такі Барак Обама й Мішель.)
3. Чому це потрібно знати? (Якщо читач не знає людей, згаданих у заголовку, йому буде нецікаво читати цю новину.)
4. Чому в заголовку вказано, що буде описано музичні уподобання Барака Обама? (Щоб зацікавити читача відкрити цю новину.)
5. Чи є в заголовку речення з прямою мовою? (Не передбачає.) Чому? (Пряма мова передбачає цитату, яка зробить заголовок дуже довгим і перевантажить його; крім цього, часто пряма мова (цитата) дає повну інформацію за темою — й тоді в читачів не виникне бажання відкривати цю новину і читати більше за темою.)
6. Якщо автори новин не використовують пряму мову, чи можна довіряти фактам, описаним у матеріалі? Чому? (Ні, якщо в тексті не буде прямої мови у вигляді цитати (наприклад, як у цій новині подано допис у фейсбуку

як повну цитату з переліком музичних композицій), то ми не можемо бути певними того, що інформацію журналісти передали точно і без викривлень. Якщо прямої мови в тексті немає, а є лише переказ того, що сказала певна людина, потрібно шукати додатково і знайти повну пряму цитату. Лише тоді ми будемо знати, що отримали точну інформацію.)

Для приміток:

- Яким чином на вас впливають два варіанти заголовків «Барак Обама сказав, яку музику він слухає» і «Барак Обама сказав: «Я слухаю Ріанну, Бейонсе та Джей-Зед»? (У першому варіанті цікаво відкрити цю новину й дізнатися повну інформацію; у другому варіанті вже не так цікаво відкривати новину, бо все найцікавіше я вже знаю.)

ЗАПРОПОНУЙТЕ учням пригадати інші приклади новин на вебсайтах, які були створені на основі дописів відомих людей у соціальних мережах.

ПІДСУМУЙТЕ. У новинних заголовках ви можете прочитати про те, що відбувалося, без вживання прямої й непрямой мови. Заголовки формулюють так, щоб привернути увагу читачів. Тому часто для них обирають фрази, які змусять відкрити новину, щоб дізнатися більше інформації. У новинах у прямій мові подана в заголовку інформація може повторюватися чи не повторюватися. Якщо в новинах подається пряма чи непряма мова, на фото ви можете побачити людей, які висловлюють свою думку. Це потрібно для підсилення ефекту присутності читача при розмові.

ПОЯСНІТЬ. Журналіст бере факти з місця події й тоді передає те, що безпосередньо спостерігає; якщо з документованих джерел — переказує їх або цитує; від інформантів — вводить у свій текст чуже мовлення. Тому використовують факти-цитати. У широкому розумінні це будь-яка інформація в медійному тексті, яка походить не від автора твору. У мовознавчій термінології факти-цитати точніше буде назвати чужим мовленням, уведеним в авторський текст. Термін «чуже мовлення» охоплює не тільки висловлення, а й інші способи передання мовлення іншої особи. Роль чужого мовлення в текстах новин надзвичайно важлива, бо чуже мовлення надає журналістському твору таких рис:

- достовірності через чітку вказівку на походження факту або думки;
- збалансованості інформації (шляхом представлення різних поглядів на одну й ту саму подію);
- фахового бачення події (коментарі фахівців, компетентних осіб);
- або погляд очевидців (враження учасників події).

ЗАПРОПОНУЙТЕ учням проаналізувати новину і знайти пряму й непряму мову.

Ярмоленко пояснив, чому не дав інтерв'ю німецьким ЗМІ

Український легіонер дортмундської «Боруссін Андрій Ярмоленко розповів про те, чому відмовив у інтерв'ю німецьким ЗМІ після матчу минулого туру Бундеслиги з «Фрайбургом» (0:0)

Про це повідомляє *Derp.Сектор* з посиланням на *Zbirna.com*.

Ярмоленко пояснив, чому не дав інтерв'ю німецьким ЗМІ

Український легіонер дортмундської «Боруссін Андрій Ярмоленко розповів про те, чому відмовив у інтерв'ю німецьким ЗМІ після матчу минулого туру Бундеслиги з «Фрайбургом» (0:0)

Сектор | 18 вересня 2017 10:01

Про це повідомляє *Derp.Сектор* з посиланням на *Zbirna.com*.

За словами Ярмоленка, німецькі журналісти його неправильно зрозуміли.

«Мені неправильно зрозуміли, в тоні цієї і на Батьківщині. Коли до мене звернувся журналіст з проханням прокоментувати гру, я відповів: «Вибачте, не можу». Але забув сказати, чому не можу розмовляти. Просто моя англійська не дозволяє поєднати ціні моварді на всі поставлені запитання. У такій ситуації краще промовчати, ніж сказати щось не те. Ви ж знаєте, я завжди намагався привертати увагу ЗМІ — навіть після невдали матчів. Сподіваюсь, що в Німеччині з розумінням поставилися до моєї моварді», — заявив Ярмоленко.

За словами Ярмоленка, німецькі журналісти його неправильно зрозуміли.

«Мене неправильно зрозуміли, в тому числі і на батьківщині. Коли до мене звернувся журналіст з проханням прокоментувати гру, я відповів: «Вибачте, не можу». Але забув сказати, чому не можу (посміхається). Просто моя англійська не дозволяє поки давати чіткі відповіді на всі поставлені запитання. У такій ситуації краще промовчати, ніж сказати щось не те. Ви ж знаєте, я завжди намагаюся приділяти увагу ЗМІ - навіть після невдалих матчів. Сподіваюся, що в Німеччині з розумінням поставилися до моєї відмови», — заявив Ярмоленко.

Для приміток:

 ПРИМІТКА. Повний текст статті можна переглянути за посиланням: <https://sector.depo.ua/ukr/germany/yarmolenko-poyasniv-chomu-ne-dav-interv-yu-nimeckim-zmi-20170916641077>.

РОЗКАЖІТЬ, що різні медіа мають неоднакові можливості для передання чужого мовлення. Найповніше відтворити чийось думку дозволяє пряма мова в аудіовізуальних медіа: слухач сприймає вербальний текст із інтонаціями, які дозволяють ідентифікувати мовця, розпізнати сенс повідомлення. Із телевізійного мовлення глядач сприймає образ мовця, жести, міміку, обставини комунікативного акту. Читачеві новин доступний графічний текст, тому складно перевірити, хто насправді сказав, чи саме це й так сказав. Створюються можливості для маніпуляції свідомістю аудиторії. У тексті новин чуже мовлення може передаватися прямою мовою (цитуванням), вільною прямою мовою (не дослівно), непрямою мовою. Точність і достовірність таких текстів різна.

Пряма мова найповніше передає не тільки зміст повідомлення, а й індивідуальні та соціальні характеристики мовця. Але пряма мова — це не завжди дослівне відтворення, бо опускаються такі елементи спонтанного мовлення, як слова-паразити, пошукові слова, заміни, обірвані слова, нелітературні одиниці, вони не змінюють інформацію, про яку повідомляється, зате вказують на хід думки, ставлення до повідомлюваного, уточнюють соціокультурний статус мовця.

Цитати як вид прямої мови в медійних текстах здебільшого короткі і слугують не стільки для відтворення змісту, скільки для передавання емоційно-оцінних ключових слів або для підкріплення авторської тези авторитетним висловленням.

Непряма мова є стислим відтворенням чужого мовлення. Автор доносить зміст чийогось висловлення, не акцентуючи на тому, як саме було сказано. На такому чужому мовленні лежить відбиток авторського сприйняття: аудиторія отримує опосередковану, інтерпретовану інформацію. Достовірність непрямої мови залежить від журналіста, його бачення ситуації.

Часто можна спостерігати в медіа авторський переказ чужого мовлення із вкрапленням дослівних уривків без виділення розділовими знаками. Споживач медіа отримує хоч і максимально наближену до оригіналу, та все ж пропущену крізь сприйняття і розуміння автора інформацію з іншого джерела.

 ЗАПРОПОНУЙТЕ учням прочитати запропоновані нижче речення з прямою мовою й замінити їх на синонімічні конструкції з непрямою мовою.

- «Дослідження планети Марс свідчить, що 4 млрд років тому на ньому були живі істоти», — зазначив науковець NASA.
- «34 % української молоді віком від 16 до 24 років хочуть навчатись за кордоном», — заявив дослідник соціологічної компанії InMind Петро Герасименко.
- «Я не готовий зараз ставати батьком, оскільки хочу для початку знайти стабільну роботу, аби забезпечувати сім'ю», — прокоментував Ілля Войтенко.

Погляньте на такі варіанти заміни прямої мови непрямою:

- У NASA заявили, що колись на Марсі жили люди.
- Майже половина молодих українців віком 16–24 років хочуть виїхати за кордон, на думку дослідника InMind.
- Ілля Войтенко сказав, що не хочу бути батьком.

 ЗАПИТАЙТЕ. Проаналізуйте, які неточності в поданні інформації відбулися через заміну прямої мови на непряму? Як ви гадаєте, чому журналісти могли би використати заголовки такого плану? *(У першому реченні про NASA «живих істот» інтерпретували як людей — очевидно, щоб зробити заголовок більш сенсаційним; у другому «навчатись за кордоном» переформулювали як «виїхати за кордон», що викривлює зміст, адже навчатись за кордоном — це конкретніше; у третьому теж надто узагальнили і зробили думку категоричною.)*

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ, що в третьому реченні, крім перекичування змісту слів Войтенка, вжито помилку – першу особу. У непрямій мові неприпустимо вживати першу особу, оскільки мовлення передане не від неї. Варто замінити на «не хоче».

 ПІДСУМОК. Читаючи новини чи дивлячись їх по телевізору, ви маєте бути дуже уважними до того, як передають певні заяви осіб. Якщо ми бачимо фразу на зразок «Вакарчук заявив, що...», зовсім не обов'язково, що він заявив саме те, що стверджується. Потрібно не полінуватися й перевірити першоджерело — точну цитату мовця (із допису в соціальних мережах, інтерв'ю тощо). Це не завжди можна зробити, адже іноді цитата могла прозвучати на прес-конференції, яку не записували на відео, й читач не може дізнатися, чи точно передана пряма мова. У таких випадках можна перевірити, як цю ж заяву подали інші ЗМІ — іноді там можна знайти точну пряму мову. Слід пам'ятати, що журналісти можуть викривлювати зміст сказаного з різних причин: через неувважність, бажання зробити матеріал більш сенсаційним.

«Дослідження планети Марс свідчить, що 4 млрд років тому на ньому були живі істоти»,

— зазначив науковець NASA.

«34 % української молоді віком від 16 до 24 років хочуть навчатись за кордоном»,

— заявив дослідник соціологічної компанії InMind Петро Герасименко.

«Я не готовий зараз ставати батьком, оскільки хочу для початку знайти стабільну роботу, аби забезпечувати сім'ю»,

— прокоментував Ілля Войтенко.

У NASA заявили, що колись на Марсі жили люди.

Майже половина молодих українців віком 16–24 років хочуть виїхати за кордон, на думку дослідника InMind.

Ілля Войтенко сказав, що не хочу бути батьком.

